

УДК: 811.111'4

DOI: 10.31891/2415-7929-2021-21-45

СКОБНИКОВА О. В.

Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

ЛІНГВАЛЬНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ СПІЛКУВАННЯ СИБЛІНГІВ У СІМЕЙНИХ КІНОТЕКСТАХ

У статті описані лінгвальні характеристики спілкування сиблінгів на матеріалі англomовних сімейних кінотекстів. Звернено увагу на основні комунікативні ситуації, що виникають під час спілкування сиблінгів, а саме співпраці, суперництва та демонстрації нейтралітету. З'ясовано, що основною лінгвальною формою реалізації спілкування сиблінгів є розмовне мовлення. Доведено, що комунікація сиблінгів характеризується позитивним аксіологічним забарвленням.

Ключові слова: сімейне спілкування, спілкування сиблінгів, комунікація, комунікативні ситуації, лінгвальні характеристики, сімейні кінотексти.

SKOBNIKOVA O.

National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute"

LINGUAL CHARACTERISTICS OF SIBLING COMMUNICATION IN FAMILY FILM TEXTS

The article describes the lingual characteristics of sibling communication on the basis of English-language family film texts. The object of the study is family communication, and its subject is the specifics of the lingual realization of the basic roles of family members, namely siblings, represented by modern English-language film texts intended for family viewing.

The main types of personality-oriented communication in the family sphere are matrimonial communication ("husband - wife"), parental communication ("parents - children"), sibling communication ("brothers - sisters"). Quantitative analysis of fragments of communication between siblings, taken from family film texts, shows that communication between them is represented mostly in the form of a dialogue (93%) and is characterized by a kind of internal community of partners, the presence of a single subject of conversation and a certain freedom of exchange. During the communication of brothers and sisters, various communicative situations arise, in each of which certain strategies dominate. The main ones are strategies of cooperation, rivalry and demonstration of neutrality. Cooperation occurs when siblings in communicative situations of interaction have a common goal and common means of achieving this goal. Rivalry occurs when siblings have different goals and differ in the means to achieve them. Neutrality is manifested in situations of achieving hidden individual goals. Quantitative analysis of emotionally colored phrases with tokens to denote siblings shows that they are mostly positively colored. The main lingual form of realization of interpersonal family relations is conversational speech, that results in direct personal communication, which involves situational conditionality and commonality of the base of speakers. In the colloquial speech of members of the English-speaking family there is a lack of clear regulation of literary norms, arbitrariness in the selection of lexical items (the use of dialectisms, colloquial words, vulgarisms, jargon, humorous units). English-language family communication is characterized by multifaceted structural-semantic and communicative-pragmatic content in terms of implementation in a particular communicative situation.

Key words: family communication, sibling communication, communicative situations, lingual characteristics, family film texts.

Постановка проблеми. На початку ХХІ століття на перший план лінгвістики і науки в цілому вийшли проблеми людини, зокрема, її спілкування. Особливої актуальності набуває дослідження проблем родини, сімейних цінностей. Ці питання становлять теоретичний інтерес для багатьох галузей науки, а саме соціальної філософії, соціології, історії, психології, психолінгвістики, мовознавства та інших гуманітарних наук.

В межах антропоцентричної парадигми досліджень інтерес до мовної особистості як об'єкта лінгвістичних досліджень зміщує фокус досліджень з власне мовної системи на комунікативну діяльність. Спілкування в родині як складній поліфункціональній системі, що виконує взаємозалежні економічну, господарсько-побутову, репродуктивну, виховну функції, сімейне спілкування як невід'ємний елемент соціального життя найбільш точно репрезентує мисленнєво-мовленнєву діяльність членів родини.

Особливий інтерес становить дослідження особливостей лінгвальної реалізації сімейної комунікації на матеріалі кінотекстів, яке досі не проводилось ні вітчизняними, ні зарубіжними лінгвістами. Сімейний кінофільм – це світ ідей, які діти, підлітки та дорослі реалізують в своїй свідомості [4], саме тому сімейна комунікація, хоча і знаходить своє відображення в багатьох аспектах американської лінгвокультури, надзвичайно широко представлена саме в фільмах, призначених для сімейного перегляду. Сімейні фільми поєднують в собі концепції того, як члени сім'ї повинні вести себе вдома та того образу сім'ї, яку вони хочуть представити іншим у суспільстві. Ця „сімейна ідентифікація” часто ґрунтується на ідеях моралі, суспільних норм та обов'язків, які сім'ї мають у межах більшого суспільства. Така побудова моралі включає в себе інформацію про те, як поводитися з іншими, як будувати та розвивати стосунки та як зрозуміти світ взагалі, і спрямована як на емоційний, так і на когнітивний розвиток дітей [13, с.5–10].

Варто зазначити, що, термін „сімейний фільм” є по суті американським виразом, а в Європі здебільшого використовують термін „дитячий фільм” (children's film) [12]. Проте різниця існує не лише в

термінології. В американських сімейних фільмах розповідь ведеться здебільшого з точки зору дорослих або батьків. Натомість, європейські дитячі фільми розповідаються з точки зору дитини, зображуючи історію за допомогою різних емоцій та досвіду самої дитини. Гарним прикладом цієї розбіжності є американський сімейний фільм "Honey, I Shrunk the Kids" („Люба, я зменшив дітей”), який, якби це був європейський дитячий фільм з подібним сюжетом, називався б "Sis, Dad Shrunk Us" („Сестро, тато нас зменшив”). Тож, в даному випадку ми можемо спостерігати зсув інтересу з парентального спілкування до спілкування сиблінгів.

Аналіз останніх джерел. На сучасному етапі сімейне спілкування вивчається фахівцями в області різних галузей, таких як психологія, соціологія, філософія. В площині лінгвістики в дослідженні сімейної комунікації увага дослідників спрямована на сучасні зміни в типовому родинному спілкуванні (А.А. Бігарі), конфліктній і кооперативній мовленнєвій взаємодії (І.Є. Фролова), гендерні та вікові особливості кооперативної мовленнєвої поведінки (А.А. Семенюк), основні стратегії родинного дискурсу (О.В. Бровкіна), специфічну сімейну мову (В.Ю. Дроботенко), рольові стосунки в сім'ї (О.І. Гридасова), організація маритальних (Є.В. Зимич) та парентальних (І.М. Осовська) стосунків, дитячий дискурс (В.М. Козлова). Проте спілкування сиблінгів, що є міжособистісною комунікацією між братами та сестрами, залишається об'єктом сучасних лінгвістичних досліджень.

Мета дослідження – аналіз основних характеристик родинного спілкування сиблінгів. Його матеріалом слугували мікродіалоги між членами родини, виокремлені методом суцільної вибірки з сімейних кінотекстів ХХ – початку ХХІ століть. **Об'єктом дослідження** виступає сімейне спілкування, а його **предметом** є специфіка лінгвальної реалізації базових ролей членів родини, а саме сиблінгів, репрезентована сучасними англійськими кінотекстами, призначеними для родинного перегляду.

Виклад основного матеріалу. Побутове родинне спілкування вважається природним вихідним типом спілкування, який засвоюється в онтогенезі та розвивається протягом усього життя людини. Його характерними особливостями є високий ступінь спонтанності організації спілкування, ситуативна залежність, відносна суб'єктивність у вирішенні загальноціннісних побутових проблем і, як результат, порушення логіки, вільне оперування структурними, лексико-граматичними та стилістичними засобами, оформлення висловлювань та висока концентрація невербальних комунікативних компонентів у мовленні [9].

Основними різновидами особистісно-орієнтованого спілкування в родинно-побутовій сфері є матримоніальне спілкування (спілкування "чоловік – жінка"), парентальне спілкування (спілкування "батьки – діти"), спілкування сиблінгів (спілкування "брати – сестри"). Ці типи ми виділяємо за соціально-ситуативним параметром чи сферою функціонування, послугуючись класифікацією І.С. Шевченко та О.І. Морозової [11]. Зазначимо, що комунікація в родині є центральною ланкою в побутовому дискурсі. Для спілкування в родинно-побутовій сфері типовими рисами є ірелевантність офіційної регламентації комунікативної поведінки, невимушеність, концентрація на інтимному та широкий спектр тематики [3].

Одним із видів сімейного спілкування, що характеризуються специфікою предметно-інформаційного змісту, зумовленою статусно-рольовими конфігураціями, є спілкування сиблінгів.

Кількісний аналіз фрагментів спілкування сиблінгів, взятих із сімейних кінотекстів, показує, що комунікація між ними відбувається здебільшого у формі діалогу (93%), тобто для нього характерна діалогічність. Діалогу між братами та сестрами притаманна своєрідна внутрішня спільність партнерів, наявність єдиного предмету бесіди та певної свободи обміну думками.

Сиблінги обговорюють буденні речі, такі як майбутні подорожі або просто сон.

ANNIE: *What about Atlantic City?*

GEORGE: *Oh, no. You hate to gamble.*

ANNIE: *That's right, I do, don't I?*

GEORGE: *So why would you want to go there?*

ANNIE: *Because I never have! That's why people go places, isn't it? ("Little Men")*

BILL: *How did you sleep?*

MINDY: *I never really sleep, only half-eyed.*

BILL: *Yes? I've never heard a half-eyed sleeper snore like that.*

MINDY: *You need to grow up!*

BILL: *I have already matured, now I am just getting old. ("Boyhood")*

Звичайно, темою для розмов є кохання, яке хвилює дітей та, особливо, підлітків.

MASIE: *Leon! I seem to have fallen in love with you! This is the first time with me...*

LEON: *And how do you know that you fell in love, if you have never had it?*

MASIE: *Because I can feel it...*

LEON: *Where?*

MASIE: *The stomach is... so hot. I had a lump there, but now it is not.*

LEON: *I'm glad you don't have a stomach ache, but that doesn't mean anything. ("What Masie knew")*

Прикладом монологічного спілкування може слугувати пісня, яку співає головний герой фільму "Letters to God" своєму братові. Він примовляє в кінці "I love you, bro. I love you", що додає особливості емоційності цьому фрагменту комунікації.

*I look at your smiling face.
You're so weak, and yet you have such strength.
You take a glance around this place,
You make the best of everything,
You give me hope in spite of everything.
You show me love even with so much pain.
So, I'll take this life and live like I was given another try.
We laugh, we cry. Sometimes we're broken and we don't know why.
When I'm tired and I lose my way
You help me find faith! ("Letters to God")*

Під час спілкування братів та сестер виникають різноманітні комунікативні ситуації, в кожній з яких домінують певні стратегії. Аналіз кінотекстів показав, що основними з них виступають стратегії співпраці, суперництва та демонстрації нейтралітету. Співпраця відбувається тоді, коли сиблінги в комунікативних ситуаціях взаємодії мають спільну мету і загальні засоби досягнення цієї мети. Суперництво має місце в тих випадках, коли брати та сестри мають різні цілі і розходяться в засобах їхнього досягнення. Нейтралітет виявляється в ситуаціях досягнення прихованих індивідуальних цілей.

Стратегія співпраці реалізується за рахунок підтримки постійного комунікативного контакту, як з метою інформаційно-впливового спілкування, так і для метакомунікативного спілкування (вираження позитивної оцінки партнеру / сказаному партнером) і виявляється у згоді з братом або сестрою та бажанні уникнути конфлікту.

GEORGE: *Boy, I love camping.*
STUART: *Yeah. This is fun. ("Stuart Little")*

Комуніканти часто удаються до компліменту і похвали як засобів вираження позитивної оцінки та позитивного емоційного стану комуніканта (як наслідок цієї оцінки). Прикладом вираження щирої та спонтанної похвали є схвалення у вигляді приємного здивування, викликаного несподіваним результатом.

HALLIE: *Wow, you're so good at it! It's a great job!*
ELIZABETH: *Oh... thanks. ("Parent Trap")*
JESS: *What a lovely room you have. Did you decorate this yourself? ("Secondhand Lions")*

Стратегія нейтралітету реалізується за рахунок ухилення від конфліктогенних тем розмови та їх ігнорування.

KATE: *She's your dog, Jack.*
JACK: *No, she's not.*
KATE: *Fine, she's Josh' dog. Let's go wake Josh, see if he wants to walk her. ("Family Man")*

Стратегія суперництва реалізується за рахунок вираження тимчасового негативного ставлення до партнера, незгоди з братом або сестрою.

JANE: *Okay, Becca, where's your pet?*
BECCA: *That's none of your business! ("Daddy Day Care")*

Кількісний аналіз емоційно забарвлених словосполучень з лексемами на позначення сиблінгів показує, що вони забарвлені здебільшого позитивно: *I love you, bro (2), I love my brother (3), (Name), I love you (2), (Name) is OK (1), my dear brother (2), lovable brother (1), kind brother (1), you're my brother and I love you (1), you're the best brother (1), the best brother in the whole world (1), I love you, my brother (1), hug the brother (1), I love my sister (2), perfect sister (1), cool sister (1), gorgeous sister (1), my dear sister (1), my darling little sister (1).*

BUTCH: *In Midland, we were a family. Now what?*
JAKE: *You're still my brother, Butch, and I love you. ("Cheaper by the Dozen")*

В меншій кількості представлені словосполучення, забарвлені негативно: *I hate him (2), my idiot brother (3), yell at my brother (1), my little asshole brother (1), my stupid brother (1), I hate you (2), my sister's an imbecile (1), my sister is a dumbass (1).*

SAM: *Get lost, you, idiot! I hate you! ("The Pacifier")*

Такий кількісний розподіл свідчить про позитивну модель комунікації сиблінгів, репрезентовану в сімейних кінотекстах.

Основною лінгвальною формою реалізації міжособистісних сімейних стосунків є розмовне мовлення – безпосереднє персональне спілкування, що передбачає ситуаційну зумовленість та спільність бази мовців. У розмовно-побутовому мовленні членів англomовної родини спостерігається відсутність чіткої регламентації літературних норм, довольність у відборі лексичних засобів (вживання діалектизмів, просторічних слів, вульгаризмів, жаргонізмів, жартівливих одиниць) [7].

GARY: *No offence, but this girl's family has got you by the short ones. ("My Big Fat Greek Wedding")*

HALLIE: *Oh my God, I love your room, Mom ... it's so... totally Mom-like.*

ELIZABETH: *Nothing's new... it's just as Mom-like as it's always been. ("Parent Trap")*

DANIEL: *I'm a hip old granny who could hip-hop, bebop, dance till ya drop, make a wicked cup of cocoa. ("Mrs. Doubtfire")*

Для сімейного спілкування характерне використання “домашньої мови” як форми вербального і невербального спілкування членів родини [5, с.5]. Характерна особливість словника “домашньої мови” – це наявність у внутрісімейній комунікації okazionalizmів, що реалізують нестандартні номінації членів родини та різних предметів побуту [5, с.12].

SHAKE: *Liza's home! Liza! Liza!*

LIZA: *I missed you, pumpkin.* (“Cheaper by the Dozen”)

NANCY: *Family is always there, my darling. You can always return to your nest.* (“A Tree Grows in Brooklyn”)

Висновки. Спілкування сиблінгів – це комунікативна взаємодія мовців, споріднених родинними зв'язками та належать до однієї соціальної групи, в саме братів та сестер. Комунікація сиблінгів характеризується діалогічністю, зверненістю, ситуативністю, спонтанністю, побутовістю та неформальністю. Їй притаманні основні комунікативні ситуації співпраці, суперництва та демонстрації нейтралітету. Основною лінгвальною формою реалізації спілкування сиблінгів є розмовне мовлення, якому притаманні діалогічний характер, вживання просторічних слів, вульгаризмів, жаргонізмів, жартівливих одиниць та “домашньої мови”. Комунікація сиблінгів характеризується позитивним аксіологічним забарвленням.

Англомовне сімейне спілкування характеризується багатоплановістю структурно-семантичного та комунікативно-прагматичного наповнення в умовах реалізації в тій чи іншій комунікативній ситуації, тож представляє собою надзвичайно широкий матеріал для подальших наукових розвідок. Перспективу наших подальших досліджень ми вбачаємо у вивченні інших видів сімейного спілкування, а саме матримоніального та парентального.

Література

1. Бігарі А.А. Дискурс сучасної англомовної сім'ї : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Київ, 2006. 225 с.
2. Бровкіна О.В. Стратегії англомовного родинного дискурсу в ситуаціях відвертого спілкування, утішання, непорозуміння : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Харків, 2015. 20 с.
3. Бровкіна О.В., Баранова С.В. Родина vs дискурс. Психолінгвістика. Серія: Філологія. 2019. Т. 25(2), №2. С. 31-49.
4. Букина В. С. Роль киноискусства в социально–нравственном и духовном воспитании детей на примере фильма „мальчик в полосатой пижаме. Молодой ученый. 2017. №1.1. С. 21–25.
5. Зимич Е.В. Особенности употребления «домашнего языка» в семейном диалогическом дискурсе. Матеріали Всеукраїнськ. наук. форуму “Сучасна англістика: когніція, комунікація, текст”. Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна. 2007. С. 23-24.
6. Козлова В.В. Реалізація виховного впливу в англомовному парентальному дискурсі: структурно-семантичний та прагматичний аспекти : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Харків, 2012. 20 с.
7. Осовська І.М. Стратегії і преферентні тактики парентального німецькомовного дискурсу. Наукові записки. 2010. Вип. 16. С. 240–246.
8. Семенов А.А. Гендерні та вікові особливості кооперативної мовленнєвої поведінки в сімейному дискурсі (на матеріалі сучасної англійської мови): автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Донецьк, 2007. 22 с.
9. Сергієнко А., Баранова С. В Лінгво–комунікативні особливості дискурсу родинного спілкування. Перекладацькі інновації: матеріали Всеукраїнської студентської науково–практичної конференції. Суми, 2010. С. 112–113.
10. Фролова І.Є. Стратегія конфронтації в англомовному дискурсі. Харків : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2009. 344 с.
11. Шевченко І.С., Морозова О.І. Дискурс як мисленнєво-комунікативна діяльність. Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен. Харків, 2005. С. 21–28.
12. Bazalgette Cary. Unshrinking the kids: Children's Cinema and the Family Film. In front of the children: screen entertainment and young audiences. British Film Institute. 1995. P. 92–108.
13. Ochs E., Kremer–Sadlik T. Introduction: Morality as family practice. Discourse & Society. №18, 2007. P.5–10.

References

1. Bighari A.A. Dyskurs suchasnoji anghlomovnoji sim'ji : dys. ... kand. filol. Nauk : 10.02.04. Kyjiv, 2006. 225 s.
2. Brovkina O.V. Strateghiji anghlomovnogho rodynnogho dyskursu v sytuacijakh vidvertogho spilkuwannja, utishannja, neporozuminnja : avtoref. dys. ... kand. filol. Nauk : 10.02.04. Kharkiv, 2015. 20 s.
3. Brovkina O.V., Baranova S.V. Rodyna vs dyskurs. Psykholinghivistyka. Serija: Filologhija. 2019. T. 25(2), №2. S. 31-49.
4. Bukina V. S. Rolj kinoiskusstva v socialjno–nравstvennom i dukhovnom vospitanii detej na primere filjma „maljchik v polosatoj pizhame. Molodoy uchenij. 2017. №1.1. S. 21–25.
5. Zymych E.V. Osobennosti upotreblenija «domashnegho jazyka» v semejnomy dyaloghicheskom diskurse. Materialy Vseukrajinsk. nauk. foruma “Suchasna anghlistyka: koghnicija, komunikacija, tekst”. Kharkiv: KhNU imeni V.N. Karazina. 2007. S. 23-24.
6. Kozlova V.V. Realizacija vykhovnogho vplyvu v anghlomovnomu parentalnomy dyskursi: strukturno-semantychnyj ta prahmatychnyj aspekty : avtoref. dys. ... kand. filol. nauk : 10.02.04. Kharkiv, 2012. 20 s.

-
7. Osovsjka I.M. Strateghiji i preferentni taktyky parentaljnogho nimeckomovnogho dyskursu. Naukovi zapysky. 2010. Vyp. 16. S. 240–246.
 8. Semenjuk A.A. Ghenderni ta vikovi osoblyvosti kooperatyvnoji movlennjevoji povedinky v simejnomu dyskursi (na materialy suchasnoji anghlijskoji movy): avtoref. dys. ... kand. filol. nauk : 10.02.04. Donecjk, 2007. 22 s.
 9. Serghijenko A., Baranova S. V Linghvo–komunikatyvni osoblyvosti dyskursu rodynnogho spilkuvannja. Perekladacjki innovaciji: materialy Vseukrajinskoji studentskoji naukovy–praktyčnoji konferenciji. Sumy, 2010. S. 112–113.
 10. Frolova I.Je. Strateghija konfrontaciji v anghlomovnomu dyskursi. Kharkiv : KhNU imeni V.N. Karazina, 2009. 344 s.
 11. Shevchenko I.S., Morozova O.I. Dyskurs jak myslennjevo-komunikatyvna dijajnistj. Dyskurs jak koghnityvno-komunikatyvnyj fenomen. Kharkiv, 2005. S. 21–28.
 12. Bazalgette Cary. Unshrinking the kids: Children’s Cinema and the Family Film. *In front of the children: screen entertainment and young audiences*. British Film Institute. 1995. P. 92–108.
 13. Ochs E., Kremer–Sadlik T. Introduction: Morality as family practice. *Discourse & Society*. №18, 2007. P.5–10.